

שהוא בבחינת "כלי חרש" – הכלי הירוד והתחתון ביותר, ואף למי שהוא בבחינת "עפר" בלבד – שאינו בגדר "כלי" כלל!

(תורת מנחם חכ"ח ע' 133 ואילך)

יג

וְאִם לֹא נִמְאָה הָאִשָּׁה וְטִהְרָה הָיָה וְנִקְתָּה וְנִזְרְעָה זֶרַע
(ה, כח)

"ונקתה – ממים המאירים. ולא עוד אלא 'ונזרעה זרע': אם היתה יולדת בצער – תלד ברווח; אם היתה יולדת שחורים – יולדת לבנים" (רש"י)

דברי רש"י דורשים ביאור:

(א) לשם מה נדרש רש"י לפרש שפירוש המלה "וניקתה" היא הינקות מהמים המאירים – והרי הדבר מפורש בכתוב קודם לכן⁵¹, בשבועה שמשביע הכהן את האשה: "אם לא שכב איש אותך... הנקי ממני המרים המאירים האלה?"

(ב) מדוע אין רש"י מפרש את הביטוי "ונזרעה זרע" כמשמעו (וכפי שפירשו חלק מהמפרשים⁵²) – שהאשה תזכה להתעבר וללדת?

(ג) בדברי חז"ל⁵³ (מקורם של דברי רש"י כאן) מוזכרים פרטים נוספים הכלולים בהבטחה "ונזרעה זרע": "היתה יולדת... נקבות – יולדת זכרים;

המאור שבתורה

51. לעיל פסוק יט.

52. רשב"ם, אבן עזרא ועוד.

53. ספרי כאן; סוטה כו, א; ירושלמי סוטה פ"ג ה"ד; תוספתא סוטה פ"ב, ד; מדרש תנחומא פרשתנו א; ועוד.

קצרים, יולדת ארוכים", ועוד. מדוע, איפוא, בחר רש"י דוקא בשני פרטים אלה: "אם היתה יולדת בצער – תלד ברווח" ו"אם היתה יולדת שחורים – יולדת לבנים"?

ויש לומר, שכוונת רש"י בדבריו היא ליישב קושי בכתוב:

בפסוקים הקודמים מובא נוסח השבועה שבה משביע הכהן את הסוטה לפני השקייתה במי המרים, ובו מתוארות בפירוט כל התוצאות האפשריות של שתיית המים – בין אם האשה נטמאה ובין אם לאו; ישנו פרט אחד בלבד שאינו מוזכר כלל בנוסח השבועה – הבטחת הכתוב "ונזרעה זרע"!

כדי ליישב זאת מפרש רש"י, שהמלים "ונזרעה זרע" אינן הבטחה נפרדת, (כעין פיצוי לאשה עבור עוגמת הנפש שנגרמה לה⁵⁴), אלא היא מהווה חלק מההבטחה "וניקתה": לא זו בלבד שהאשה תינק מהשפעתם השלילית של המים המאירים, אלא שמים אלו עצמם ישפיעו עליה בצורה חיובית – השפעה המנוגדת להשפעתם השלילית.

זוהי, איפוא, כוונת רש"י בדבריו "וניקתה" – ממים המאירים, ולא עוד אלא 'ונזרעה זרע': כוונתו אינה לפרש את המלה "וניקתה" (שפירושה מובן מאליו, כאמור), אלא להבהיר שההבטחה "ונזרעה זרע" אינה הבטחה נפרדת, אלא המשך והרחבה של ההבטחה "וניקתה".

ולכן פירש רש"י "אם היתה יולדת בצער – תלד ברווח; אם היתה יולדת שחורים – יולדת לבנים" – משום ששני שינויים אלו מהווים ניגוד מושלם להשפעתם השלילית של המים המאירים:

כשמדובר בסוטה שאכן נטמאה תחת בעלה – המים המאירים מביאים למותה מתוך צער וייסורים, המכהים את מראה פניה (כלשון המשנה⁵⁵ "פניה מוריקות").

ואילו כשמדובר באשה שלא נטמאה – פעולתם של המים היא הפוכה:

54. כדברי האבן עזרא: "יתן לה השם זרע בשכר הקלון שאירע לה".

55. סוטה כ. א.

במקום הצער והייסורים – היא תלד מכאן ולהבא ללא צער ("תלד ברווח"); ובמקום השחרת הפנים – היא תלד מכאן ולהבא בנים בעלי פנים מאירות ("יולדת לבנים").

(לקוטי שיחות חכ"ח ע' 33 ואילך)

יד

וְאִם לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וְנִתְהַרְהָ הָיָא וְנִקְתָּהּ וְנִזְרְעָה זֶרַע

(ה, כח)

יש לשאול: מדוע אין ההבטחה "ונזרעה זרע" מוזכרת קודם לכן – בנוסח השבועה שבה משביע הכהן את האשה לפני השקייתה, ושב מתוארות בפירוט כל התוצאות האפשריות של שתיית המים?

ויש לבאר בפנימיות הענינים⁵⁶:

הסוטה היא סמל לכל אדם העובר עברה, כדברי חז"ל⁵⁷ "אין אדם עובר עברה אלא אם-כן נכנס בו רוח שטות, שנאמר 'איש איש כי תשטה אשתו', 'תשטה' כתיב".

ובהתאם לכך, הברכה שבסיום הפרשה – "וניקתה ונזרעה זרע" – רומזת למעלתה של עבודת התשובה, שלא זו בלבד שהיא מנקה ומטהרת את האדם מהחטא כליל ("וניקתה"), אלא שהיא אף מרוממת אותו לדרגה רוחנית נעלית יותר מזו שהיה מגיע אליה אילולא חטא ("ונזרעה זרע"), כמאמר חז"ל⁵⁸ "במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים עומדין"⁵⁹.

56. להסבר הדברים בדרך הפשט – ראה ב'ביאור' הקודם (ביאור יג).

57. סוטה ג, א.

58. ברכות לד, ב.

59. ויש לומר שהדבר רמוז גם בלשון רש"י כאן: "אם היתה יולדת בצער תלד ברווח" – בהתאם ללשון הכתוב (תהילים קיח, ה) "מן המיצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה"; "היתה יולדת שחורים יולדת לבנים" – בהתאם ללשון הכתוב (ישעיה א, יח) "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו".

ולכן אין ההבטחה "ונזרעה זרע" מופיעה בנוסח השבועה – שכן כוחה של התשובה לרומם את האדם הוא דבר שאין מקום להביאו בחשבון מראש, לפני עשיית התשובה (כדברי המשנה⁶⁰ "האומר 'אחטא ואשוב', 'אחטא ואשוב' – אין מספיקין בידו לעשות תשובה"); רק בדיעבד, לאחר שאדם נכשל בחטא ושב על חטאו – או-אז מופיעה ההבטחה "ונזרעה זרע": לא זו בלבד שהתשובה מטהרת את האדם מהחטא, אלא שהיא מרוממת אותו לגבהים רוחניים נעלים.

(לקוטי שיחות חכ"ח ע' 37 ואילך)

טו

זאת תזרע הנזיר אשר יזר... בן יעשה על תזרע נזרו.
וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל אהרן ואל בניו לאמר
פה תברכו את בני ישראל (ו, כא-כג)

יש לשאול: מדוע אין רש"י מבאר את סמיכות פרשת ברכת כהנים לפרשת נזיר⁶¹, כשם שפירש לעיל⁶² את סמיכות פרשת נזיר לפרשת סוטה ("שכל הרואה סוטה בקלולה יזיר עצמו מן היין")?

ויש לומר, שטעם סמיכות זו מובן מתוך דברי רש"י עצמו:

בתחילת פרשת סוטה⁶³ פירש רש"י, שפרשה זו באה בהמשך לכתוב שלפניה – "וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן לו

60. יומא פה, ב.

61. שעמדו עליה במדרשים (הובאו בתורה שלמה אותיות קפג-קפו) ובמפרשים (אבן עזרא, בעל הטורים, אברבנאל ועוד).

62. פסוק א.

63. פרשתנו ה, יא.